

Janina Pach

STOSUNKI GOSPODARCZE POLSKI Z REPUBLIKĄ FEDERALNĄ NIEMIEC W LATACH 1971—1979

W dotychczasowych stosunkach gospodarczych Polski z Republiką Federalną Niemiec wyróżnić można dwa zasadnicze okresy, przy czym cezurę stanowi rok 1970. Do tego bowiem roku wymiana handlowa, będąca zresztą główną płaszczyzną stosunków bilateralnych, utrzymywana była mniej więcej na poziomie równowagi bilansu handlowego z tendencją do nieznacznej nadwyżki po stronie polskiej. Rok 1971 zapoczątkował okres stosunkowo szybkiego rozwoju polsko-zachodnioniemieckich stosunków gospodarczych. Było to związane z procesem normalizacji stosunków politycznych między Polską a Republiką Federalną Niemiec w 1970 roku oraz ze zmianą wewnętrznej polityki gospodarczej w Polsce.

W 1971 roku Polska przystąpiła do realizacji programu przyspieszonego wzrostu gospodarczego, w którym istotną rolę wyznaczono handlowi zagranicznemu. Czynniki te znalazły odbicie w rozmiarach i dynamice wzrostu polsko-zachodnioniemieckich obrotów, które obrazuje tabela nr 1.

Tabela obrazuje rozwój polsko-zachodnioniemieckich obrotów handlowych przy pomocy wskaźników wyrażających absolutne i względne wielkości obrotów /wskaźniki dynamiki/, co daje pełną charakterystykę badanego zjawiska. W oparciu o przedetawione dane należy stwierdzić szybki wzrost polsko-zachodnioniemieckich obrotów handlowych, zwłaszcza w latach 1971 - 1976. Po 1976 roku nadal obserwowano ich rozwój, ale dynamika wzrostu wydatnie się obniżyła. Jednocześnie należy podkreślić nie zrównoważony charakter polsko-zachodnioniemieckich obrotów handlowych. Lata, 1971 - 1978 cechuje nadwyżka importu Polski z RFN nad eksportem Polski do tego kraju, która w konsekwencji doprowadziła do ukształtowania się ujemnego salda bilansu płatniczego.

Tabela 1

ROZWÓJ HANDLU POLSKA - RFN W LATACH 1971 - 1979 /w mln DM/

Lata	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Ekspert Polski do RFN /w mln DM/	744	820,5	977,3	1219	1426	1476	1919	2089	2793,9	3332
Wzrost w stoku do roku poprzedniego / w % /	39,8	10,2	19,1	23,4	17,0	0,7	33,7	8,8	33,7	19,2
Import Polski z RFN /w mln DM/	696	880	1606	2634	3615	3213	3219	3180	3200	3260
Wzrost w stoku do roku poprzedniego /w % /	7,6	26,7	82,6	81,4	37,2	-11,1	-0,2	1,2	0,6	1,9
Roczne saldo /w mln DM/	86	-59,5	-628,8	-1416	-2190	-1777	-1300	-1091	-406,1	+72
Skumulowane saldo w mln DM	86	26,5	-483,3	-1774	-3982	-5782	-7059	-8159	-8555	-8483

Źródła:

1. Rozwój handlu wschodniego w latach 1970 - 1977, Berichte des Bundesinstituts für Wirtschaftsforschung, Nr 48/1978;
2. Tabulogramy GUS, "Gospodarka Planowa" Nr 9/1977;
3. Biuletyny Ekonomiczne PAP NR 1090/1978 i Nr 1122/1979.

Tabela 2

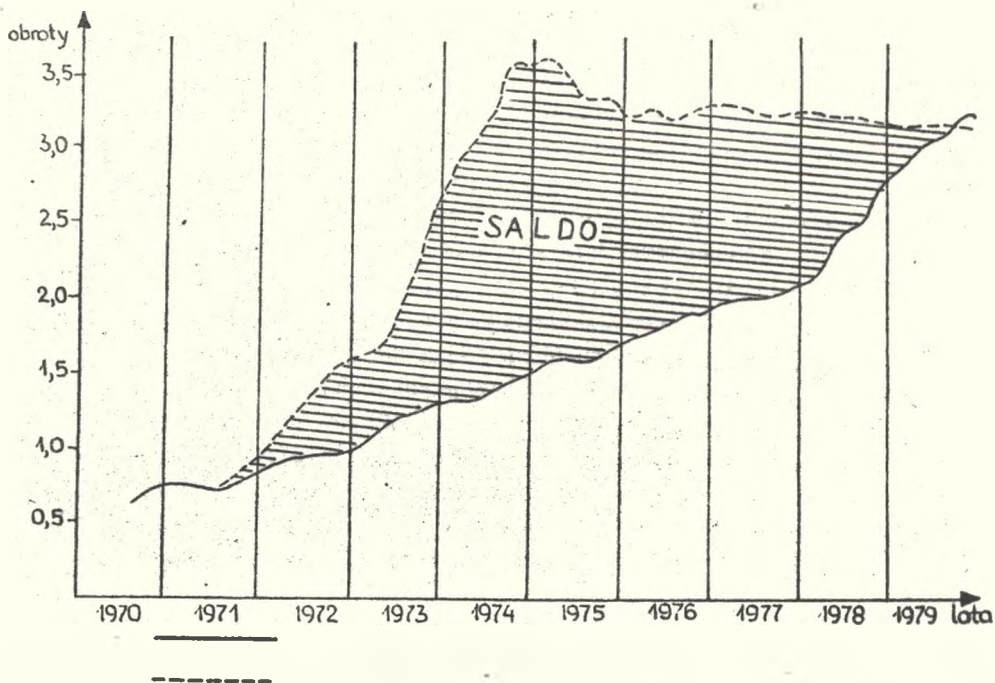
STRUKTURA IMPORTU POLSKI Z RFN W LATACH 1971 - 1979 /na tle roku 1970/

Wyszczególnienie	1970		1971		1972		1973		1974		1975		1976		1977		1978		1979	
	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%
I. Maszyny i urządzenia	177,2	30,9	372,0	47,1	858,9	53,5	1473,9	46,9	1602	37,8	1544,5	45,0	1629,2	39,9	1445,5	41,1	1391,7	40,0	1351,1	38,2
II. Paliwa, surowce i materiały	271,2	47,4	318,4	40,3	558,7	36,6	1423,2	45,3	38,2	58,8	1784,8	51,4	2098,7	52,0	1765,7	50,2	1739,7	50,0	1726,1	48,8
III. Towary rolno-spożywcze	108,1	18,9	74,3	9,4	101,1	6,3	131,7	4,2	0,9	0,9	24,1	0,7	260,0	6,4	211,1	6,0	236,6	6,8	239,5	8,3
IV. Towary konsumpcyjne pochodzenia przemysłowego	16,0	2,8	25,3	3,2	57,4	3,6	106,0	2,5	78,9	2,5	78,9	2,3	91,8	2,3	94,9	2,7	111,4	3,2	166,2	4,7
V. Import razem	572,5	100,0	790,0	100,0	1606,1	100,0	3149,9	100,0	3432	100,0	3432,3	100,0	4080,5	100,0	8517,2	100,0	3479,5	100,0	3536,9	100,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie:

- analiz ekonomicznych za lata 1970 - 1976 Biura Rady Handlowego w Kolonii;
- Roczników Statystycznych Handlu Zagranicznego za lata: 1974, GUS, Warszawa, s. 229; 1978, GUS Warszawa, s. 76 - 229; 1980, GUS, Warszawa, s. 76 - 232.

Rozwój obrotów handlowych Polski z Republiką Federalną Niemiec, dynamikę i wielkość eksportu i importu oraz ich wzajemne reakcje obrazuje wykres poniżej.



Rozwój handlu Polska-RFN w latach 1971 - 1979 /w mln DM/

Wydaje się, że obok wielkości i dynamiki obrotów handlowych, zilustrowanych liczbami względnymi i absolutnymi, a prezentowanych w formie tabelarycznej i graficznej, równie istotna jest struktura polsko-niemieckich obrotów handlowych.

Na podstawie danych ilustrujących import Polski z Republiki Federalnej Niemiec należy stwierdzić, że w omawianym okresie jego struktura dostosowana była do założeń realizowanej polityki modernizacji potencjału gospodarczego Polski, gdyż:

- wzrastała ogólna wartość importu polskiego z RFN /w stosunku do 1971 roku import ten w 1979 roku wynosił 447,6%, a w stosunku do 1970 roku 617,5% ;

- w całym okresie lat 1971 - 1979 w globalnej wartości polskiego importu z RFN obserwowano wysoki procentowy udział maszyn i urządzeń.

W okresie omawianych lat zaszły również istotne zmiany w eksporcie Polski na rynek zachodnioniemiecki. Zaobserwowano wysoką dynamikę jego wzrostu, gdyż w 1979 r. wzrósł on o 452,4% w stosunku do 1971 roku, a w stosunku do 1970 r. o 500%. Ekspert ten w całym analizowanym okresie /z wyjątkiem 1979 r./ nie zdołał jednak zrównoważyć naszego importu z RFN. O ile w 1970 r. import z RFN był w pełni pokryty naszym eksportem na rynek zachodnioniemiecki, to w 1975 r. tylko w 46%, w 1976 r. w 59%, a w 1978 r. w 87,3%.

Obok realizacji polityki przyspieszonego wzrostu gospodarczego istotny wpływ na saldo polsko-zachodnioniemieckich obrotów handlowych wywarła struktura naszego eksportu do RFN. Udział poszczególnych grup towarowych w globalnej wartości tego eksportu obrazuje tabela 3.

W latach 1971 - 1979 w polskim eksporcie do Republiki Federalnej Niemiec dokonały się istotne przemiany strukturalne, wyrażone w wielkościach względnych, jak również absolutnych. Szczególnie duże zmiany zaszły w eksporcie maszyn i urządzeń, których udział w globalnym eksporcie Polski do RFN wzrósł z 12,1% w 1971 r. do 19,7% w 1979 r. Niewątpliwie były to zmiany korzystne, ale zbyt małe w stosunku do potrzeb. Bowiem eksport maszyn i urządzeń, stanowiący 19,7% całego naszego eksportu do RFN pokrył w 1976 r. tylko 25,6% importu tej grupy towarów, a w 1979 r. - 52,7%. Duże zmiany zaobserwowano również w eksporcie towarów rolno-spożywczych. Udział tej grupy zmniejszył się w globalnym wywozie, natomiast w wartościach absolutnych wzrósł, gdyż powiększyła się całkowita wartość eksportu polskiego na rynek zachodnioniemiecki. W analizowanym okresie znacznie powiększył się przy tym eksport towarów konsumpcyjnych pochodzenia przemysłowego. Na przestrzeni lat 1971 - 1979 wywóz towarów tej grupy z nadwyżką pokrywał import artykułów pochodzenia przemysłowego z RFN.

Zmiany dokonane w dynamice i strukturze obrotów handlowych Polski z RFN są niewątpliwie wynikiem rozbudowy i modernizacji potencjału przemysłowego naszego kraju. Dużą rolę w ich dynamizowaniu odegrały przy tym kredyty zachodnioniemieckie. Dzięki temu Republika Federal-

STRUKTURA POLSKIEGO EKSPORTU DO RFN W LATACH 1971 - 1979 /na tle 1970 roku/

Wyszczególnienie	1970		1971		1972		1973		1974		1975		1976		1977		1978		1979	
	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%	w mln z dew.	%
I. Maszyny i urządzenia	32,6	4,5	96,7	12,1	127,0	13,0	232,9	16,3	249,2	14,3	266,7	14,9	417,6	14,9	417,6	18,0	492,7	19,1	712,2	19,7
II. Paliwa, surowce, materiały	393,3	54,4	372,6	46,6	450,5	46,1	594,6	41,6	879,9	50,5	860,7	48,1	1048,7	45,3	1238,3	48,0	1458,2	47,8	1782,3	49,3
III. Towary rolno-spożywcze	236,4	32,7	256,6	32,1	290,3	29,3	437,4	30,6	393,8	22,6	411,6	23,0	553,1	23,9	539,1	20,9	586,3	19,3	690,5	19,1
IV. Towary konsumpcyjna pochodzenia przemysłowego	60,7	8,4	73,6	9,2	109,5	11,5	166,3	11,5	219,6	12,6	250,5	14,0	320,1	13,8	309,5	12,0	413,2	13,6	430,2	11,9
V. Eksport razem	723,0	100,0	799,5	100,0	977,3	100,0	1431,3	100,0	1742,5	100,0	1789,5	100,0	2316,4	100,0	2579,6	100,0	3037,9	100,0	3615,2	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie:

- analiz ekonomicznych za lata 1970 - 1976 Biura Rady Handlowego w Kolonii;

- Roczników Statystycznych Handlu Zagranicznego za lata: 1974, GUS, Warszawa, s. 229; 1978, GUS, Warszawa, s. 76 - 228; 1980, GUS, Warszawa, s. 76 - 229.

na Niemiec stała się pierwszym handlowym i kredytowym partnerem Polski wśród krajów kapitalistycznych.

Analizę wpływu zachodnioniemieckich kredytów na wielkość wzajemnych obrotów handlowych Polski z RFN można przeprowadzić w oparciu o współczynnik korelacji. Współczynnik ten mierzy zależność między zmienną zależną i zmienną niezależną, przy czym zależność między nimi jest tym większa, im bardziej wartość współczynnika zbliża się do "1". Jako zmienną niezależną /Y/ przyjęto zadłużenie Polski wobec RFN, wyznaczone jako skumulowana wielkość zaciągniętych kredytów, natomiast jako zmienną zależną /X/ - wielkość polskiego importu z tego kraju, wyznaczoną jako wartość kumulatywna. Do obliczenia współczynnika "r" zastosowano następującą formułę:

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i Y_i - \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i \cdot \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n Y_i}{S/x/ \cdot S/y/}$$

gdzie:

S/x/ - odchylenie standardowe zmiennej x,

S/y/ - odchylenie standardowe zmiennej y.

Tabela 4

WPLYW KREDYTÓW ZACHODNIONIEMIECKICH
NA WIELKOŚĆ POLSKIEGO IMPORTU Z RFN W LATACH 1973 - 1979 /w mln DM/

Lata	X	Y	X ²	Y ²	X*Y
1973	2,634	2,0	6,9379	4,0	5,268
1974	6,249	3,2	39,0500	10,24	19,996
1975	9,462	6,0	89,5294	36,00	56,772
1976	12,681	7,5	160,8077	56,25	95,107
1977	15,861	8,0	251,5713	64,00	126,112
1978	19,061	8,4	363,321	70,56	160,800
1979	22,321	8,7	498,222	77,44	180,800
Suma	88,269	43,8	140,943	318,49	644,941
Średnia arytmetyczna	12,600	6,257	201,348	45,498	92,1352

Źródło: Tabela 1, dotycząca rozwoju handlu Polski z RFN w latach 1971 - 1979; Berichte des Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, Nr 48/1978, s. 24; Biuletyn Ekonomiczny PAP, Nr 1090/1978 i Nr 1120/1979.

Dla analizowanego przykładu $S/x/ = 6,5095$, a $S/y/ = 2,520$.
Zatem $r = 0,807$.

Dla sprawdzenia wiarygodności współczynnika "r" stosuje się test istotności t, który dla analizowanego przykładu wyraża się wzorem:

$$t = \frac{r\sqrt{n-2}}{\sqrt{1-r^2}}$$

Dla: $t_{\alpha} = 2,92$
 $r = 0,807$

$\alpha = 0,1$ $t = 3,055$

Ponieważ $|t| > t_{\alpha}$, zatem współczynnik "r" należy przyjąć za istotny. Oznacza to, że między wielkością zadłużenia a wielkością polskiego importu z RFN w latach 1973 - 1979 istniała ścisła zależność. Każde zwiększenie kredytu powodowało wzrost polskiego importu z RFN. Tezę tę potwierdza praktyka, gdyż większość kredytów zaciągniętych na rynku RFN przeznaczona została na finansowanie zwiększonego importu z tego kraju.

Wydaje się, że kredyty zachodniemieckie oddziaływały również na drugą stronę omawianych obrotów handlowych, tj. na eksport polskich towarów do RFN. Zasadność tego twierdzenia można sprawdzić w oparciu o wyznaczenie współczynnika korelacji między wielkością zadłużenia Polski wobec RFN a skumulowaną wartością eksportu towarów polskich na zachodniemiecki rynek w okresie lat 1973 - 1979.

Dla $S/x/ = 5,0007$ i $S/y/ = 2,5193$, obliczonych dla analizowanego przykładu, współczynnik korelacji $r = 0,743$. Istotność współczynnika korelacji $r = 0,743$, podobnie jak w poprzednim przykładzie, sprawdza test istotności, wyrażający się wzorem

$$t = \frac{r\sqrt{n-2}}{\sqrt{1-r^2}}$$

Dla : $r = 0,743$

$\alpha = 0,1$

$t_{\alpha} = 2,92$ $t = 2,94$

Ponieważ $|t| > t_{\alpha}$, zatem współczynnik $r = 0,743$ jest istotny. Oznacza to, że pomiędzy występującymi w analizowanym przykładzie zmiennymi istnieje ścisła korelacja, wyrażająca się silnym oddziaływaniem kredytów na rozmiary polskiego eksportu do Republiki Federalnej Niemiec.

Tabela 5

WPLYW KREDYTÓW ZACHODNIONIEMIECKICH
NA ROZMIARY POLSKIEGO EKSPORTU DO RFN W LATACH 1973 - 1979 /w mln DM/

Lata	X	Y	X ²	Y ²	X Y
1973	1,219	2,0	1,486	4,00	2,438
1974	2,645	3,2	6,996	10,24	8,468
1975	4,081	6,0	16,655	36,00	24,486
1976	6,000	7,5	36,000	56,25	45,000
1977	8,089	8,0	65,432	64,00	64,771
1978	10,882	8,4	118,418	70,56	91,408
1979	14,214	8,7	202,037	77,44	123,661
Suma	47,13	43,8	492,315	318,490	360,168
Średnia arytm.	6,733	6,257	70,339	45,498	51,452

Źródło: jak w poprzednim przykładzie.

X - skumulowana wartość eksportu polskiego do RFN w latach 1973 - 1979;

Y - skumulowana wielkość zadłużenia Polski wobec RFN w latach 1973 - 1979.

Z przeprowadzonych obliczeń współczynnika korekcji "r" wynika, że w analizowanym okresie kredyty zacięgnięte przez Polskę w RFN były czynnikiem dynamizującym ich wzajemne obroty handlowe. Fakt ten potwierdzają umowy kredytowe podpisane między Polską a RFN, dotyczące:

- budowy zakładów gazyfikacji węgla oraz
- długoterminowych dostaw polskiej miedzi do RFN.

Umowa dotycząca budowy zakładów gazyfikacji węgla w Polesie określa ramy polsko-zachodnioniemieckiej współpracy przy realizacji tego przedsięwzięcia. Strona niemiecka zobowiązała się dostarczyć kompleksu urządzeń przemysłowych w zakresie korbocemii, w oparciu o które polski węgiel ma być przetwarzany w surowce chemiczne zbywalne na rynku światowym. Na sfinansowanie przedsięwzięć z zakresu inwestycji związanych z budową w Polesie zakładów gazyfikacji węgla niemieckie konsorcjum bankowe przyznało Polesie kredyt w wysokości 2 mld DM¹.

W 1975 roku Polska otrzymała także kredyt na rozwój przemysłu miedzianego². Kredyt ten, w wysokości 240 mln dolarów, został udzielony Bankowi Handlowemu przez konsorcjum bankowe, na czele którego stoi Chase Manhattan Bank Ltd, będący europejską afiliacją Chase Manhattan

Bank. W skład tego konsorcjum weszły: Manufactures Hanover Ltd /London/, Commerzbank /RFN/ oraz Cie Financiere de la Deutsche Bank. Stopę oprocentowania tego kredytu ustalono na poziomie o 1,5% wyższym od londyńskiej międzybankowej stopy procentowej /Libor/, plus 0,5% prowizji od wykorzystanych kredytów. Spłata kredytu została przewidziana na okres 7 lat, dostawami polskiej miedzi.

Długoterminowe dostawy polskiej miedzi do RFN finansowane są przez drugi niemiecki kredyt bankowy, o wysokości 300 mln DM. Spłata kredytu została uzgodniona na okres 12 lat, dostawami rocznymi o wysokości 40 tys. ton miedzi. Przeciętną roczną wartość dostaw szacuje się na 200 mln DM³.

W wyniku szybkiego wzrostu obrotów handlowych, dynamizowanych aktywną polityką kredytową, zmianie uległo znaczenie rynku polskiego i zachodniemieckiego dla wzajemnych obrotów handlowych. Wzrost znaczenia RFN jako partnera handlowego Polski obrazuje udział RFN w imporcie i eksporcie Polski. O ile w latach 1960 - 1970 udział RFN w globalnym imporcie Polski utrzymywał się w granicach 4,45% - 4,50%, co stanowiło około 15,5% polskiego importu z krajów kapitalistycznych, to w latach 1971 - 1979 zaobserwowano tu istotne zmiany. Po 1970 roku nastąpił szybki wzrost importu Polski z RFN, co znalazło odbicie w udziale RFN w globalnym imporcie Polski. Wskaźnik tego udziału w latach 1971 - 1979 kształtował się na poziomie 8,1% - 8,2%. Jednocześnie w analizowanym okresie nastąpił wzrost udziału RFN w globalnym eksporcie polskich towarów.

Zmiany udziału RFN w globalnych obrotach handlowych Polski obrazuje tabela 6.

PROCENTOWY UDZIAŁ POLSKO-ZACHODNIOWNIEMIECKICH OBROTÓW HANDLOWYCH W GLOBALNYCH OBROTACH HANDLOWYCH POLSKI
Z POZOSTALYMI KRAJAMI W LATACH 1971 - 1979

LP	K R A J Ę	I M P O R T										E K S P O R T									
		1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979		
I	Kraje socjalistyczne -- razem	67,4	61,2	51,7	49,4	52,2	46,9	51,9	54,1	54,3	63,1	63,6	60,7	55,7	59,9	39,7	60,3	61,1	60,9		
II	Kraje kapitalistyczne gospodarczo rozwinięte -- razem	27,3	34,1	44,4	45,8	43,9	48,9	43,3	40,5	37,9	29,8	30,4	34,2	36,3	31,5	32,0	31,2	31,3	31,1		
III	Kraje rozwijające się gospodarczo -- razem	5,3	4,7	3,9	4,8	4,9	4,2	4,8	5,4	7,8	7,1	6,0	5,1	8,0	8,6	8,3	8,5	7,6	8,0		
	Razem wszystkie kraje	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0		
A	Wśród krajów socjalistycznych																				
1.	ZSRR	37,7	35,3	29,9	24,4	25,3	25,5	29,1	29,9	31,3	38,8	36,9	32,4	28,5	31,5	30,3	30,4	33,9	35,4		
2.	NRD	11,1	11,3	11,3	9,2	7,3	7,6	7,6	7,6	7,7	8,0	8,4	10,2	9,0	9,2	9,9	9,3	8,2	7,3		
3.	Czechosłowacja	8,6	8,8	8,6	7,6	5,9	5,5	5,8	6,2	5,8	7,5	7,1	7,8	7,4	8,0	7,8	7,6	7,4	7,3		
B.	Wśród krajów kapita- listycznych gospodar- czo rozwiniętych																				
1.	RFN	4,0	4,9	8,0	11,8	11,9	8,1	7,2	6,8	6,5	5,2	5,4	6,7	6,3	5,2	6,3	6,3	6,8	7,2		
2.	Wielka Brytania	5,3	4,8	4,8	4,8	5,3	4,9	5,6	5,7	4,3	3,9	3,8	4,0	4,5	2,8	2,9	2,3	3,2	3,2		
3.	Francja	1,8	2,7	3,4	3,4	4,8	5,8	3,9	3,2	3,7	2,2	2,3	3,0	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,0		
4.	Stany Zjednoczone Ameryki Północnej	2,0	2,1	4,0	4,5	4,7	6,0	3,7	4,4	4,5	1,9	3,0	3,0	3,1	2,3	2,6	3,0	3,3	3,5		

Źródło: Roczniki Statystyczne Handlu Zagranicznego: 1971, s.24-30; 1973, GUS, W-wa, 1973, s.22-29; 1975, GUS Warszawa 1975, s.12-27; 1977, GUS, Warszawa 1977, s.22-26; 1978, GUS, Warszawa 1978, s.15-17; 1980, GUS, Warszawa 1980, s.15-26.

Z przedstawionej tabeli wynika, że w latach 1971 - 1979 w stosunku do 1970 roku nastąpił wzrost udziału RFN w globalnych obrotach handlowych Polski. Jednocześnie należy podkreślić szybszy wzrost udziału RFN w globalnym imporcie Polski, niż w globalnym eksporcie. Oznacza to, że w latach 1971 - 1979 udział zachodnioniemieckich towarów w imporcie Polski z rozwiniętych krajów kapitalistycznych wzrósł z 14,2 do 19,6%. Równocześnie RFN, która w 1970 roku znajdowała się na szóstej pozycji wśród największych dostawców towarów do Polski, po 1973 roku przesunęła się na drugą pozycję po ZSRR. Mniejszą rolę we wzajemnych obrotach handlowych w latach 1971 - 1979 posiadał rynek Polski dla Republiki Federalnej Niemiec. Eksport Polski do RFN stanowił około 0,8% globalnego zachodnioniemieckiego importu, co odpowiadało 14,3% importu RFN z krajów socjalistycznych. O ile w 1970 roku Polska znajdowała się na 26 miejscu wśród największych dostawców na rynek zachodnioniemiecki, to w latach 1971 - 1979 sytuacja uległa tylko niewielkiej poprawie i od 1976 roku Polska znajduje się na 23 miejscu⁴.

Na uwagę zasługuje jednak fakt, że RFN, największy nasz partner handlowy i kredytowy wśród krajów zachodnich, stosuje wobec Polski najwięcej ograniczeń spośród państw EWG. Tak na przykład, w 1976 roku na rynku zachodnioniemieckim ograniczenia obejmowały około 485 pozycji polskiego eksportu w grupie wyrobów przemysłowych i 108 pozycji wśród artykułów rolnych. Stanowiło to wprawdzie tylko 6 % ogólnej ilości pozycji towarowych dostarczanych przez Polskę do RFN, ale aż 25% globalnej wartości polskich towarów dostarczanych na rynek zachodnioniemiecki⁵. Wydaje się, że dla dalszego rozwoju współpracy gospodarczej między Polską a RFN istotne będzie zmniejszenie ograniczeń nakładanych na eksport polskich towarów.

Dużą rolę w tym względzie odgrywa kooperacja przemysłowa. Współpraca polsko-zachodnioniemiecka wykształciła przy tym już pewne formy kooperacji, do których zaliczamy:

1. przekazywanie licencji /zalicza się do nich nie tylko patenty, ale także znaki towarowe, marki, know-how/. Forma ta otwiera możliwość wejścia na rynek i w związku z tym jest ona w zasadzie początkiem ściślejszej współpracy,

2. wspólną produkcję części i podzespołów, a nawet produktów gotowych, lub zespołów urządzeń - na zasadzie przekazania licencji i technologii,

3. wymianę programu produkcyjnego w ramach serii lub asortymentu, w których określone typy produkowane są u jednego lub drugiego partnera, a następnie są przedmiotem wymiany, tak, że każdy z partnerów może oferować kompletny program,

4. unowocześnianie produktu - istnieją przypadki, w których wymagania techniczne, stosunki rynkowe itd. usprawiedliwiają produkowanie danego wyrobu poza granicami własnego kraju, aby sprzedać go na własnym rynku i rynku zagranicznym.

W polsko-zachodnoniemieckich stosunkach gospodarczych kooperacja przemysłowa posiada najczęściej formę produkcji na bazie przekazanej licencji i technologii produkcyjnej krajowi partnerskiemu. Jest to forma stosunkowo łatwa do realizacji dla krajów o odrębnych systemach społeczno-ekonomicznych. Zakup licencji zapewnia różne korzyści w porównaniu z alternatywnymi formami dopływu zagranicznej wiedzy naukowo-technicznej. Wynika to z wielu względów, z których najważniejsze, to:

- zakup licencji jest o wiele bardziej kompleksową formą transferu techniki i stąd też wywiera bardziej wszechstronny wpływ na gospodarkę licencjobiorcy,

- na ogół nie jest on w pełni substytucyjny w stosunku do krajowej bazy naukowo-badawczej i konstrukcyjno-projektowej, co implikuje konieczność prowadzenia badań w kierunku adopcji i absorpcji zakupionego rozwiązania oraz jego doskonalenia,

- umożliwia dostęp do zagranicznej techniki produkcyjnej, przy zachowaniu całkowitej kontroli nad własną działalnością gospodarczą.

Jedną z pierwszych gałęzi produkcji przemysłowej, które nawiązały porozumienia kooperacyjno-licencyjne z RFN, był przemysł maszynowy, który za pośrednictwem "Metalexportu" zawarł porozumienia z następującymi organizacjami gospodarczymi ⁶:

- z firmą Gildmeister na dostawę do Polski licencji na automaty wrzecionowe, urządzenia i niektóre przyrządy;

- z firmą Schuler na produkcję pras karoseryjnych;

- z firmą Schand na szlifierki;

- z firmą Wotan na dostawy licencji na wtryski do metali;

- z firmą Otto Dnerer na urządzenia do pokryć lakierniczych.

Następne umowy o charakterze kooperacyjno-licencyjnym strona polska podpisała z innymi zachodnoniemieckimi firmami. Umowy te dotyczą:

- kooperacji w dziedzinie aparatury medycznej z firmą Drapenwerk oraz z firmą Aeskulap;

- produkcji koparek z firmą Mench und Hambrock;

- produkcji magnetofonów i adapterów z firmami Grundig i Telefunken;

- produkcji podzespołów dla potrzeb przemysłu elektrotechnicznego z firmą Siemens oraz z firmą Bosch;

- produkcji elementów wyposażenia przemysłowego z firmą Bopp und Reuter;

- produkcji zbiorników przemysłowych z firmami Oschatz und Wilke Werke;

- produkcji robotów kuchennych z firmą Bauknecht;

- produkcji podzespołów dla potrzeb przemysłu silnikowego z trzema firmami, jak: Rheinstahl, Henschel, Carl Schmid, J.G. Kayser, Studer und Gildmeister, Vulcan Kupphung und Getriebeben.

W ramach współpracy kooperacyjnej Polski z RFN rozpoczęła w naszym kraju produkcję wielu wyrobów i komponentów znajdujących zbytnie także na rynku zachodniemieckim⁷. Należą do nich: pompy do betonu, betoniarnie, zespoły maszyn budowlanych urządzeń hutniczych, elementy hydrauliki, automatyki okrętowej, sprężarki i inne wyroby odznaczające się wysokim poziomem technicznym.

W ostatnich latach rozwinęła się także na znaczącą skalę kooperacja przedsiębiorstw polskich i zachodniemieckich przy wznoszeniu kompletnych obiektów w krajach trzecich. Przychodzi tu ze strony polskiej centrale "Polimex - Cekop" oraz "Budimex", a ze strony zachodniemieckiej firmy: Uhole, Siemens, Krupp i inne.

Przedsięwzięcia kooperacyjne między Polską a Republiką Federalną Niemiec ustalane są w średniookresowych porozumieniach kooperacyjno-licencyjnych. Przykładowo można wskazać, że w polsko-zachodniemieckich stosunkach gospodarczych istnieje 100 takich porozumień, podczas gdy ogólna ich liczba w stosunkach gospodarczych wszystkich krajów socjalistycznych z Republiką Federalną Niemiec wynosiła w 1977 roku 350 - 400. Wynika z tego, że na Polskę przypada około 1/4 wszystkich porozumień kooperacyjnych, jakie Republika Federalna Niemiec zawarła z krajami socjalistycznymi⁸.

Postępy kooperacji i specjalizacji znalazły korzystne odbicie we wzroście udziału polskich wyrobów przemysłowych w dostawach do RFN, w tym szczególnie urządzeń hutniczych i odlewniczych /różnego rodzaju wyrobów metalowych/, sprzętu gospodarstwa domowego, odzieży czy też mebli. W 1976 roku udział kooperacji przemysłowej w stosunkach gospodarczych między Polską a RFN był jeszcze niewielki i wynosił 2,2% polskiego eksportu oraz 1,2% polskiego importu z Republiki Federalnej Niemiec. Mimo to na RFN w 1976 r. przypadało 2,4% globalnych obrotów kooperacyjnych Polski⁹. Wydaje się, że kooperacja przemysłowa Polski z Republiką Federalną Niemiec jest czynnikiem dynamizującym wzajemne obroty handlowe między tymi krajami, a równocześnie wpływającym na strukturę ich obrotów. Jest to bowiem jeden z najbardziej efektywnych sposobów korzystania z osiągnięć zagranicznej nauki i techniki.

P R Z Y P I S Y

¹ Polska - RFN. Umowa gospodarcza, "Handel Zagraniczny", nr 3/1977, s. 47.

² Polsko-Niemieckie Stosunki Gospodarcze. "Biuletyn Ekonomiczny PAP", Nr 972/973, 1976.

³ K. Ł a b i e l s k i , Stosunki finansowe Wschód-Zachód, Warszawa 1978, s. 124.

⁴ Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, GUS, Warszawa 1974, s. 70-84;

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego, GUS, Warszawa 1977, s. 70-76; GUS, Warszawa 1980, s. 70-78.

⁵ P. B o Ź y k , Zasada nierównej szansy, Eksport - Import, "Polityka", Nr 7/1977.

⁶ E. Z a g ó r s k i , Kooperacja przemysłowa i transfer technologii między Wschodem a Zachodem, "Handel Zagraniczny", nr 4/1977.

⁷ E. M o Ź e j k o , Współpraca Polska-RFN. "Życie Gospodarcze", Nr 42/1978.

⁸ A. J u n g , Udział Metalexportu w realizacji przedsięwzięć kooperacyjnych między przemysłami środków produkcji Polski i RFN. "Handel Zagraniczny 1977". Wydanie specjalne poświęcone stosunkom gospodarczym PRL-RFN, s. 36.

⁹ E. M o Ź e j k o , Współprac ..., op.cit.